

**Наставно-научном већу
Филозофског факултета у Београду**

Реферат о завршеној докторској дисертацији Василија Драгосављевића „Идеолошки утицаји европског фашизма на југословенске интегралистичке покрете радикалне деснице у међуратном периоду (1921-1941)“

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Василије Драгосављевић је рођен 1984. Године у Београду, где је завршио основну и средњу школу. На Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду дипломирао је 2010. Године. Предлог теме докторске дисертације одбранио је 2012. Године, а рад на њој одобрен је од Наставно-научног већа Филозофског факултета и комисије Универзитета у Београду 2013. године. Од 2013. године ради у Историјском институту у Београду, сада на положају истраживача сарадника.

Поред три објављена приказа у научним часописима, Драгосављевић је објавио три научна чланка (Идеолошки утицаји европског фашизма за ЈНП Збор (1934-1940) // Истраживање младих сарадника Института за новију историју Србије : Историјска трибина. - Београд : Институт за новију историју Србије, 2013, 93-109; Савремена српска историографија о југословенској десници у међуратном преиоду // Хуманизација универзитета: Зборник радова Наука и савремени универзитет 2, Ниш 2013, стр. 514-523; Influences of Italaian Fascism on the Ideology and Political Practice of the Organisation of Yugoslav Nationalists (ORJUNA) // Serbian-Italian Relations: History and Modern

Times. – Belgrade : The Institute of History : Sapienza University of Rome, Research center CEMAS, 2015, 231-241), у штампи му се налазе још три чланка.

2. Предмет и циљ дисертације:

Југословенска радикална десница и њена идеологија ретко су биле теме обрађиване у историографији. Послератна југословенска историографија, утемељена на култу југословенске комунистичке левице, игнорисала је ту тему или је истраживања уклапала у режимско идеологизовано тумачење прошлости. У исто време, емигрантска литература стварала је идеализовану слику тих покрета да би оправдала њихово понашање током окупације у Другом светском рату. Али чак и када је тај политички правац проучаван то се није чинило у оквиру историје идеја и идеологија, већ искључиво кроз, у најужем смислу схваћену, политичку историју и реконструкцију догађаја у којима су ти покрети учествовали.

Историја идеја посебна је историографска врста, која од историчара захтева извесна посебна знања, што је чини посебно захтевном дисциплином. Ради се о томе да бављење том дисциплином захтева не само широко образовање и познавање сложености идејних слојева савремене теоријске, филозофске и политичке мисли, већ и вештину да се препознају преплитања, наноси, промене, заокрети у сфери идеја...

Нарочити проблем наступа када се историја идеја посматра у оквиру процеса идеолошких трансфера, као што је случај у Драгосављевићевој докторској дисертацији. У случају таквих истраживања потребно је широко и дубоко познавање европских политичких идеја и утврђивање утицаја које су поједине идеје имале на српску политичку сцену. Посебна тежина у изради дисертације Василија Драгосављевића долазила је од чињенице да се он бавио идејама крајње деснице, које су веома разнородне и које су у европској историји идеја имале различите корене. То је довело до тога да су се обликовали различити идеолошки модели фашизма који не само што су се међусобно веома

разликовали, него су у неким димензијама били и међусобно супротни. Довољно је поменути однос према монархији или, на пример према цркви, у француском, италијанском или немачком фашизму, па увидети да се радило о веома различитим приступима, а касније и политичким понашањима када су ти покрети дошли на власт.

Та чињеница представљала је додатно отежавајућу околност у изради ове дисертације јер је било потребно да се утврде утицаји појединих покрета на различите српске организације, да се на тај начин оне класификују и поделе у односу према европским узорима. Да би се постигао тај циљ било је потребно детаљно познавање и европских и српских покрета, њихово поређење, али и способност синтетичког мишења, неопходна да би се пронашле и изразиле сличности и разлике.

У томе је оригиналност докторског рада Василија Драгосављевића и његов значај за развој историјске науке. Та наука посебно је дефицитарна управо у области историје идеја, коју, због сложености и захтевности, истраживачи избегавају. Управо је та дисциплина изузетно значајна у модерној науци, не само зато што нам доноси нова сазнања него и зато што се ради о интердисциплинарној методологији *par excellence*, која захтева познавање и филозофије и политичке теорије да би се уопште могло приступити минуциозној анализи све слојевитости прошле идејне стварности.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

Основне хипотезе које су постављене у предлогу теме докторске дисертације потврђене су у даљем раду на докторској дисертације. Потврдило се да су организације интегралног југословенства, у првом реду ОРЈУНА, биле под утицајем италијанског фашизма, у првом реду када је реч о експанизионизму, унитаризму, централизаму и корпоративизму. Доказало се да је преломна година била 1929. када је, због увођена диктатуре, дошло до значајних

промена на политичкој сцени Југославије. Организације које су настале под диктатуром, какве су Југословенска акција и БОЈ су свој идејни узор видели у немачким националсоцијалистима, напуштајући у великој мери претходни италијански узор. Посебно су занимљиви европски утицаји на ЈНП Збор, где Драгосављевић потврђује хипотезу о пресудном утицају два европска правца – Француске акције и немачког националсоцијализма, при чему се додатно приближавање немачким узорима десило након убиства краља Александра, 1934. године.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

Структура докторске дисертације Василија Драгосављевића веома је сложена, што је својствено радовима из историје идеја. Изразито је тешко читаоцима компаративно представити европске и југословенске токове радикално десне мисли. Потребно је истовремено приказати различите токове и сву сложеност европске идејне сцене и пронаћи адекватне утицаје. Уз то потребно је увидети и разлике које су одређени европски модели доживели приликом трансфера у југословенски идејни простор. Уз све то, потребно је бити и крајње опрезан с југословенском идејном сценом, јер је и она вишеслојна и разноврсна, па су одређене групације преузимале само поједине делове европских модела, правећи своју сопствену мешавину, која често мање наликује европским узорима, а више средини у коју су донети. Све то утицало је на богату и вишеслојну структуру ове докторске тезе.

Након Предговора у коме нас је Драгосављевић упознао с домаћом и страном литературом и изворном основом на којој је заснован докторат, долази веома опсежан и богат Увод. У њему је аутор представио најважније идејне основе европских фашистичких покрета, чиме је читаоца на веома прецизан начин увео у сву сложеност и историју идеја као методологије и конкретних покрета, чије је утицаје проучавао.

Прво поглавље посвећено је једној од најутицајнијих радикално десних формација – Организацији југословенских националиста ОРЈУНИ. То поглавље Драгосављевић је искористио и да би читаоцима представио генезу југословенске идеје пре стварања југословенске државе 1918 године, али и након тог датума, у оквиру Краљевине. У даљем поглављу аутор је анализирао главне носиоце фашистичке идеологије и поредио их са њиховом рецепцијом у оквиру југословенских покрета. На првом месту анализиран је мит о Аријевској раси који је поређен с концептима интегралног југословенства и идејом о постојању посебне, југословенске расе; затим је поређено схватање корпоративизма у италијанском фашизму с сличним идејама ОРЈУНЕ. Посебно занимљиво је потпоглавље које се односи на концепт политичког терора који је утицао на ОРЈУНУ, као и питање антиклерикализма које је из идеологије немачких националсоцијалиста утицало на орјунаше. Посебан део посвећен је и експанзионизму у оквиру националсоцијализма и рецепције тих идеја у оквиру ОРЈУНЕ.

Други део доктората посвећен је Борачкој организацији Југославије (БОЈ), као и други интегралистички покрети у време шестојануарске диктатуре. У овом делу доктората Драгосављевић је посебно истакао две важне идеје – величање сељаштва и концепт Новог човека, које је затим истраживао у оквиру назначених покрета.

Трећи део посвећен је Југословенском народном покрету ЗБОР. То поглавље је и најразуђеније, с највећим бројем отворених тема. У први план сада је стављена анализа Француске акције, као радикално десног покрета који је претежно утицао на покрет Димитрија Љотића. Због тога је Драгосављевић у први план ставио кључне идеје Француске акције и проучавао њихово преношење на терен Југославије. На првом месту то су концепције монархије, односа према цркви и према француској револуцији, које су детерминисале идејни оквир Француске акције. Али, ту је и посебно разумевање сталешке државе које је постало идеја-окосница ЗБОР-а. Аутор је у овом поглављу

утврдио и пресудне утицаје немачких националсоцијалиста на ЗБОР када су у питању расизам и антисемитизам.

Важно је нагласити да је након сваког поглавља аутор у посебним потпоглављима извукао закључке, да би на крају читавог рада читаоцима представио и укупне закључке проистекле из поређења свих анализираних покрета.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Комисија оцењује да је својом докторском дисертацијом Василије Драгосављевић постигао значајан научни резултат. Треба нагласити да се ради о изузетно захтевном истраживачком поступку који припада методологији историји идеја и компаративне историје. Обе методологије су изузетно захтевне, посебно за младе истраживаче, од којих се захтева опсежно истраживање, а затим минуциозни рад на утврђивању конкретних утицаја. То захтева посебне истраживачке вештине не само да би се правилно утврдило порекло одређених идеја, већ и потпуно нови склоп у коме су се нашле идејама преузетим из неког другог извора. Локална политичка средина је тај кључни селектор када је историја идеја у питању, она је та која прави нове амалгаме и комбинације, због чега је изузетно тешко утврдити из ког су извора одређени садржаји прешли у нови контекст. Василије Драгосављевић је у својој докторској тези успео од утврди с прецизношћу европске изворе из којих су се идеје преузимале, да прати њихов пут до српских и југословенских „прималаца“ и да уочи промене које су се догодиле током тог трансфера.

6. Закључак:

Докторска дисертација Василија Драгосављевића урађена је у складу са одобреном пријавом теме. Ради се о опсежном истраживању свих потребних историјских извора и домаће и стране литературе. Веома комплексна тема

била је изазов за младог истраживача, али је Драгосављевић успео да представи трансфер радикално десних идеја из међуратне Европе у Југославију и да, кроз јасну структуру, доследно изложи своје резултате. Прецизним стилем он читаоца води кроз идејне токове и њихова преплитања, творећи једну компактну и занимљиву историографску целину.

Због свега наведеног, закључујемо да су се стекли услови за јавну одбрану доктората Василија Драгосављевића.

У Београду, 20. новембра 2017.

Комисија:

Проф. Др Милан Ристовић
Редовни професор
Филозофски факултет, Београд

др Милан Кољанин
Виши научни сарадник
Институт за савремену историју
Београд

Проф. др Дубравка Стојановић
Редовни професор
Филозофски факултет
Београд
(менторка и писац реферата)

